

LitLab Leesclub

Leesclub 106: Verleden & herinnering

Gysbrecht van Aemstel van Joost van den Vondel

Spelregels

In deze leesclub discussieer je met een groepje van 4 tot 6 lezers over *Gysbrecht van Aemstel* van Joost van den Vondel. Je doet dat aan de hand van kaartjes met vragen over de tekst. De leesclub begint met een korte inleiding, die een van de spelers voorleest. Daarna volgen 4 rondes:

1. Ronde 1 bestaat uit 5 quizvragen over de tekst. Een van de spelers leest de vragen voor en alle spelers (inclusief voorlezer) schrijven hun antwoorden op een blaadje. Na het omdraaien van de laatste vraag verschijnen de juiste antwoorden in beeld. Daarna berekent iedereen zijn score.
2. Ronde 2 is een algemeen vragenrondje over de tekst: de spelers benoemen om de beurt wat ze onduidelijk vonden en proberen samen een antwoord te vinden. Als de grootste onduidelijkheden opgelost zijn, begint ronde 3.
3. Degene met de meeste goede antwoorden op de quizvragen mag als eerste een kaartje van de discussievragen omdraaien van een stapel naar keuze. Hij of zij geeft antwoord op de vraag, waarna de rest mag reageren. Vervolgens kiezen de overige spelers om de beurt een kaartje van een van beide stapels. Als een discussievraag herhaalt wat eerder in het gesprek al aan bod gekomen is, mag de speler die aan de beurt is een volgende kaart omdraaien. Dit gaat zo door totdat alle kaartjes omgedraaid zijn.
4. Aan het einde van de discussie komen de spelers samen tot een oordeel over de tekst. In ronde 4 geven ze een oordeel uitgedrukt in sterren en motiveren zij hun keuze.

Deze leesclub werd ontwikkeld door Dian Severs, Mart Olde Keizer en Petra Graus, onder begeleiding van Roeland Harms en in samenwerking met de redactie van LitLab, een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek op de middelbare school. Ga voor meer lesmateriaal naar www.litlab.nl. Een docentenhandleiding en een didactische verantwoording van deze werkvorm zijn beschikbaar via www.litlab.nl/docenten.

Deze leesclub is gratis beschikbaar onder de Creative Commons licentie 'Naamsvermelding-NietCommercieel-GelijkDelen 4.0 Internationaal'.

Inleiding

‘Uw nageslacht zal in dit rumoer niet ten onder gaan, maar voor eeuwig adellijk en eervol blijven voortbestaan, op sloten en kastelen en daar loffelijk regeren, en Amstels oude naam zal geen roem ontberen, als uw roemrijke stad haar schouwburg opent en op het grote toneel uw daden gaan vertonen.’ (versregels 1843-1848).

Het toneelstuk *Gysbreght van Aemstel* (1637) gaat over de geschiedenis van Amsterdam. De tragedie speelt in 1303, als de hoofdstad al een jaar belegerd wordt door de Kennemers. Zij willen wraak nemen op Gijsbrecht, die betrokken was bij de moord op Floris V, graaf van Holland. Met een list weten de Kennemers de stad uiteindelijk binnen te komen: ze trekken ogenschijnlijk hun legers terug en laten een schip achter waarin soldaten verstopt zitten. Nadat de Amsterdammers het schip binnen de stadsmuren gesleept hebben, maken de vijandige soldaten in het geheim de stadspoorten open. De troepen van Gysbreght vechten dapper terug, ook al is de stad meer te redden. Dan grijpt de engel Raphael in. Hij draagt Gysbreght op om de stad te verlaten. Raphael doet de belofte dat Amsterdam later glorieus zal herrijzen – en zo geschiedde in de zeventiende eeuw.

Voor zeventiende-eeuwse toeschouwers was het zonneklaar dat Vondel dit ambitieuze toneelstuk niet alleen baseerde op de geschiedenis van de stad. *Gysbreght van Aemstel* was óók een Amsterdamse versie van de Klassieke verhalen over het Paard van Troje en de vlucht van Aeneas, de Trojaanse held die na de val van Troje het oude Rome gesticht zou hebben. Daarmee stelde Vondel de bloei van het zeventiende-eeuwse Amsterdam gelijk aan het roemrijke Rome uit de Oudheid.

Hoe bewerkte Vondel verhalen uit de mythologie en de middeleeuwse geschiedenis voor het toneel en het publiek van zijn tijd? Wat was het effect van dit stuk en van deze vermenging van verhalen op de toeschouwers? Over deze onderwerpen gaan jullie met elkaar in gesprek.

Ronde 1: Quiz

Draai de 5 kaartjes met quizvragen een voor een om en noteer allemaal het antwoord op een blaadje.

Ronde 2: Vragenrondje

Wat vond je onduidelijk in *Gysbreght van Aemstel*, wat begreep je niet zo goed? Formuleer om de beurt een vraag over de tekst en probeer samen tot een antwoord te komen.

Ronde 3: Discussievragen

De speler met de meeste goede antwoorden op de quizvragen mag als eerste een kaartje omdraaien van een van de twee stapels met discussievragen.

Ronde 4: Oordeel

Geef *Gysbreght van Aemstel* samen een waardering uitgedrukt in sterren. Beargumenteer vervolgens jullie keuze. Wat vonden jullie goed en wat juist minder goed? Heeft de discussie jullie individuele oordeel veranderd, en zo ja, hoe? Probeer voorbeelden en argumenten te halen uit jullie reacties op de discussievragen.

Quizvraag 1

Waarom is Gysbreght zo opgelucht bij het uitspreken van zijn beroemde openingsregels 'Het hemelsche gerecht [= God] heeft zich ten lange leste / Ontferremt over my, en mijn benaeude veste'?

LitLab

Quizvraag 2

Welke feestdag wordt er door de Amsterdammers gevierd?

LitLab

Quizvraag 3

Uit welke stad komt de spion Vosmeer?

LitLab

Quizvraag 4

Van wie krijgt Badeloch bezoek in haar droom?
A. Machteld van Velsen
B. Floris V
C. De vader van Gysbreght
D. Gerard van Velsen

LitLab

Quizvraag 5

Hoe heet het hoofd van het klooster waar Clarisse verblijft?

LitLab

Antwoorden

1. Hij denkt dat de belegering voorbij is.
2. Kerstmis
3. Haarlem
4. A. Machteld van Velsen
5. Bisschop Gozewijn

LitLab

Feest der herkenning? 1/8

Toneel bestaat natuurlijk uit veel meer dan alleen de tekst. Hoe vond jij het om een toneelstuk te lezen? Welke elementen van het toneel mis je als je alleen de toneeltekst leest?

Feest der herkenning? 2/8

Wat wist jij al over het verhaal van Aeneas en het verhaal over het Paard van Troje? Als je deze verhalen niet kent, zoek dan samen extra informatie op.

Feest der herkenning? 3/8

Wat wist jij al over de moord op graaf Floris aan het einde van de dertiende eeuw? Als je deze geschiedenis niet kent, zoek dan samen extra informatie op.

Feest der herkenning? 4/8

Machteld toont zichzelf aan Badeloch in haar droom en doet een noodkreet. Gysbreght negeert die noodkreet. Wat vind je ervan dat hij hier niets mee doet?

Feest der herkenning? 5/8

In het klooster van Gozewijn wordt nogal wat bloed vergoten. Stel dat jij een opvoering van dit toneelstuk moest regisseren. Hoe zou jij deze geweldsscène in het klooster dan verbeelden op het toneel? Kies je voor 'show' (het geweld wordt gespeeld op het podium) of voor 'tell' (het geweld wordt alleen verteld door de bode). Leg je keuze uit.

Feest der herkenning? 6/8

Clarisse, de dochter van Machteld, krijgt van Gozewijn van Aemstel het advies om weg te gaan uit het klooster. Ze neemt het advies niet ter harte en blijft. Waarom zou ze dit doen? Zou jij het klooster wel verlaten hebben?

Feest der herkenning? 7/8

Gysbreght kiest er uiteindelijk voor om zijn stad te. Vind jij dit een slimme ontvluchtenzet of juist een laffe daad? Licht je antwoord toe.

Feest der herkenning? 8/8

Ook in de recente geschiedenis van Nederland zijn er gebeurtenissen geweest die net als de moord op Floris V veel indruk gemaakt hebben. Denk aan de moord op Pim Fortuyn, de aanslag op vlucht MH17 of de moord op Peter R. de Vries. Kun je voor één van deze gebeurtenissen uitleggen waarom die gebeurtenissen zo bepalend zijn geweest voor Nederland?

Feest der
herkenning? 3/8

Feest der
herkenning? 2/8

Feest der
herkenning? 1/8

Feest der
herkenning? 6/8

Feest der
herkenning? 5/8

Feest der
herkenning? 4/8

Feest der
herkenning? 8/8

Feest der
herkenning? 7/8

Stof tot nadenken? 1/8

In *Gysbreght van Aemstel* komen we regelmatig personages tegen die bereid zijn om zichzelf opofferen voor de goede zaak, zoals Clarisse en Gysbreght zelf. Waarom zijn zoveel personages tot opoffering bereid, denk je? En welke les moest het zeventiende-eeuwse toneelpubliek hieruit trekken, denk je?

Stof tot nadenken? 2/8

De strijdende partijen handelen in wezen beide vanuit wraak. Gysbreght heeft namelijk wraak genomen op Floris V wegens de verkrachting van Machteld van Velsen, terwijl de Kennemers en Waterlanders wraak nemen op Gysbreght vanwege de moord op Floris V. Voor welke partij zou het publiek de meeste sympathie hebben gehad? Hoe komt dat?

Stof tot nadenken? 3/8

Gysbreght krijgt herhaaldelijk het advies om te vluchten, maar hij luistert niet en blijft doorvechten. Pas nadat engel Raphael hetzelfde advies gegeven heeft, luistert Gysbreght wel. Waarom denk je dat hij wel naar de engel Raphael luistert?

Stof tot nadenken? 4/8

In *Gysbreght van Aemstel* speelt het katholieke geloof een belangrijke rol. Bij de eerste opvoering van het stuk, in 1638, was men in Amsterdam overwegend protestants. Denk je dat dat voor de zeventiende-eeuwers een probleem was? En zou zoiets tegenwoordig een knelpunt kunnen zijn?

Stof tot nadenken? 5/8

Gysbreght van Aemstel is een gewelddadig stuk. Wat denk jij: maken scènes met fysiek of seksueel geweld in toneelvorm meer indruk dan in andere genres, zoals in een roman of in een film? Leg je antwoord uit.

Stof tot nadenken? 6/8

Lees het citaat hierboven nog eens, waarin Raphael voorspelt dat Amsterdam glorieus zal herrijzen en in de schouwburg de heldhaftige daden van Gijsbrecht zullen worden vertoond. Welk effect zullen deze woorden gehad hebben op het zeventiende-eeuwse publiek?

Stof tot nadenken? 7/8

Het stuk van Vondel werd in 1638 opgevoerd bij de opening van de Amsterdamse Schouwburg. Daarna werd het eeuwenlang jaarlijks met Nieuwjaarsdag opnieuw opgevoerd. Waarom denk je dat het stuk ook na de zeventiende eeuw nog zo lang populair is gebleven?

Stof tot nadenken? 8/8

Waarom heeft Vondel ervoor gekozen om de Amsterdamse schouwburg te openen met een verhaal dat zich afspeelde in de middeleeuwen en dat terugverwees naar de vlucht van Aeneas? Welke les moest het zeventiende-eeuwse publiek volgens jou trekken uit deze verwijzingen naar het verleden?

Stof tot
nadenken? 3/8

Stof tot
nadenken? 2/8

Stof tot
nadenken? 1/8

Stof tot
nadenken? 6/8

Stof tot
nadenken? 5/8

Stof tot
nadenken? 4/8

Stof tot
nadenken? 8/8

Stof tot
nadenken? 7/8